

Nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym - sytuacja stron

Okoliczności, w których sąd może wydać nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, zostały w sposób precyzyjny wskazane w kodeksie postępowania cywilnego (k.p.c.). W skrócie rzecz ujmując, jest to dopuszczalne wówczas, gdy roszczenie dochodzone przez powoda wykazane jest jednym z dokumentów wymienionych w art. 485 k.p.c. Jeśli to nastąpi, sytuacja powoda będzie znacznie korzystniejsza niż w toku normalnego procesu. Jak powód może wykorzystać wydany na jego rzecz nakaz zapłaty i jakie środki obrony przysługują pozwanemu, zanim sprawa zostanie w sposób merytoryczny rozstrzygnięta przez sąd?

Nakaz nakazowi nierówny

Zasadą jest, że każdy nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności przez sąd. A zatem powód nie jest zmuszony wykazać, że jego roszczenie jest prawdopodobne oraz, że przysługuje mu interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia, co ma miejsce wówczas, gdy powód wnosi o udzielenie zabezpieczenia roszczenia poza postępowaniem nakazowym. Uznanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym za tytułu zabezpieczenia oznacza, że powód może złożyć do właściwego komornika wnioski o dokonanie zabezpieczenia roszczenia. W tym celu powód we wniosku powinien wskazać sposób zabezpieczenia, bowiem nie zostaje on określony przez sąd w wydanym nakazie zapłaty. Powód ma więc dowolność i może wnieść o dokonanie zabezpieczenia zgodnie z treścią art. 747 k.p.c. np. poprzez zajęcie wynagrodzenia za pracę, rachunków bankowych, czy obciążenie nieruchomości pozwanego hipoteką przymusową, przy czym dopuszczalne jest skorzystanie z kilku sposobów zabezpieczenia roszczenia. Co istotne, dokonanie zabezpieczenia samo w sobie nie prowadzi do zaspokojenia roszczenia powoda. Z zabezpieczenia może on bowiem skorzystać dopiero wówczas, gdy sprawa zostanie rozstrzygnięta (brak zaskarżenia nakazu zapłaty przez pozwanego, bądź też utrzymanie w mocy nakazu zapłaty przez sąd, w razie wniesienia przez niego zarzutów od nakazu).

Odmienne przedstawia się sytuacja, gdy podstawą wydania nakazu zapłaty był weksel, warrant, rewers lub czek. Wówczas staje się on natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia (2 tygodnie od doręczenia nakazu zapłaty pozwanemu). Taki nakaz, po nadaniu mu przez sąd klauzuli wykonalności na wniosek powoda, podlega wykonaniu jak inny tytuł wykonawczy (np. prawomocny wyrok zaopatrzony w klauzulę wykonalności). Innymi słowy, istnieje możliwość uzyskania na jego podstawie przez powoda zaspokojenia przysługującego mu względem pozwanego roszczenia, w drodze egzekucji komorniczej.

Pozwany może się bronić

Fakt, iż nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym z mocy samego prawa zapewnia powodowi możliwość podjęcia działań docelowo prowadzących do zaspokojenia jego roszczenia, nie oznacza, że pozwany pomimo kwestionowania roszczenia musi akceptować dokonanie zabezpieczenia, czy też egzekwowanie świadczenia na rzecz powoda (gdy nakaz wydany został na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku).

Kwestionowanie przez pozwanego nakazu zapłaty jako tytułu zabezpieczenia może polegać na:

- złożeniu wniosku o wydanie przez sąd postanowienia uchylającego lub zmieniającego tytuł zabezpieczenia, jeśli odpadnie lub zmieni się przyczyna zabezpieczenia,
- złożeniu wniosku o wydanie przez sąd postanowienia o ograniczeniu zabezpieczenia wynikającego z nakazu zapłaty.

W pierwszym z wyżej wymienionych przypadków pozwany może domagać się w ogóle uchylenia prawa powoda do zabezpieczenia roszczenia np. wtedy, gdy świadczenie, którego powód się domaga, zostało już spełnione. Jeśli przemawiają za tym okoliczności konkretnego stanu faktycznego istnieje również możliwość żądania zmiany sposobu zabezpieczenia, na względniejszy dla pozwanego. Należy zasygnalizować, że do uwzględnienia wniosku o uchylenie lub zmianę tytułu zabezpieczenia konieczne jest to, żeby odpadała lub zmieniła się przyczyna zabezpieczenia (art. 742 § 1 k.p.c.).

Taka zmiana okoliczności nie musi nastąpić, aby dopuszczalne było ograniczenia zabezpieczenia wynikającego z nakazu zapłaty. Sąd orzeka w tym zakresie według swojego uznania, z uwzględnieniem całokształtu okoliczności zaistniałych na gruncie konkretnej sprawy. W piśmiennictwie wskazuje się, że działanie sądu według swojego uznania oznacza, że sąd nie jest związany wnioskiem pozwanego, lecz może zastosować ograniczenie, którego pozwany w ogóle nie wskazał we wniosku. Sposoby ograniczenia zabezpieczenia nie wynikają wprost z przepisów prawa. W praktyce może to polegać np. na tym, że nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia nie będzie podlegał wykonaniu do momentu rozpoznania zarzutów przez sąd, ograniczeniu zastosowanych sposobów zabezpieczenia wyłącznie do ruchomości pozwanego, czy też zmniejszeniu kwoty, która podlega zajęciu na rachunku bankowym pozwanego w związku z wykonaniem zabezpieczenia. Postanowienie w przedmiocie ograniczenia zabezpieczenia podlega zaskarżeniu zażaleniem.

Jeśli pozwany wnosi zarzuty od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla, warrantu, rewersu lub czeku, może żądać wstrzymania jego wykonania, co docelowo ma zapobiec ryzyku wyegzekwowania świadczenia dochodzonego przez powoda jeszcze przed merytorycznym rozstrzygnięciem sprawy przez sąd (rozpoznaniem zarzutów). Przepis dopuszczający możliwość wystąpienia z takim żądaniem nie zawiera przyczyn uzasadniających uwzględnienie wniosku pozwanego o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty. W piśmiennictwie przyjmuje się jednak, że może to nastąpić np. gdyby wykonanie nakazu mogło grozić wyrządzeniem pozwanemu niepowetowanej szkody albo gdyby w zarzutach pozwany przedstawił argumentację przemawiającą za uznaniem, że brak było podstaw do wydania nakazu zapłaty lub że dokument stanowiący podstawę wydania nakazu zapłaty został sfalszowany. Warto zauważyć, że wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty może nastąpić wyłącznie na wniosek pozwanego – sąd nie działa w tym przypadku z urzędu. Podobnie jak przy ograniczeniu zabezpieczenia, postanowienie sądu w przedmiocie wstrzymania wykonania nakazu zapłaty może zostać zaskarżone zażaleniem, zarówno przez powoda, jak i pozwanego.

Co istotne, nawet w razie uwzględnienia wniosku o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty, nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym nie traci swojego szczególnego charakteru i nadal

pozostaje tytułem zabezpieczenia, wykonalnym bez nadawania mu klauzuli wykonalności. A zatem w celu przeciwdziałania wykonaniu zabezpieczenia, należy zastosować jeden z wcześniej opisanych sposobów obrony pozwanego (uchylenie lub zmiana tytułu zabezpieczenia albo ograniczenie zabezpieczenia).

W odniesieniu do nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksła, warrantu, rewersu lub czeku należy jeszcze dodać, że alternatywną metodą działania pozwanego przeciwko egzekwowaniu świadczenia jest możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty. Może to być zasadne w szczególności wówczas, gdy istnieją przesłanki do kwestionowania dokumentu stanowiącego podstawę wydania nakazu zapłaty pod względem formalnym, a także w razie zaspokojenia roszczenia objętego nakazem.

Odzyskanie wyegzekwowanego świadczenia

Jeśli roszczenie zostało spełnione przez pozwanego lub wyegzekwowane w oparciu o nakaz zapłaty wydany na podstawie weksła, warrantu, rewersu lub czeku, w razie uchylenia nakazu zapłaty i oddalenia powództwa przez sąd po rozpoznaniu sprawy, na wniosek pozwanego tenże sąd orzeka o zwrocie spełnionego lub wyegzekwowanego świadczenia albo przywróceniu poprzedniego stanu, zgodnie z art. 338 § 1 k.p.c. Dodatkowo pozwany ma możliwość dochodzenia w osobnym procesie naprawienia szkody, którą poniósł wskutek wykonania nakazu zapłaty.

Podsumowanie

Jak wynika z powyższej analizy, w razie wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym istnieją szerokie możliwości działania, zarówno dla powoda, jak pozwanego. Z jednej strony powód może bowiem wykorzystać szczególną moc, którą ustawodawca nadał takiemu nakazowi zapłaty i uzyskać zabezpieczenie roszczenia lub nawet jego zaspokojenie, jeszcze przed merytorycznym rozstrzygnięciem sprawy przez sąd. Z kolei pozwany wcale nie musi pozostać bierny w toku prowadzonego przeciwko niemu postępowania o wykonanie zabezpieczenia lub egzekucyjnego prowadzącego do spełnienia roszczenia w drodze przymusu – w zależności od okoliczności, ma on bowiem możliwość całkowitego powstrzymania działań powoda, czy też doprowadzenia do ograniczenia tych działań w taki sposób, aby były one dla pozwanego mniej uciążliwe.

Autor: Piotr Furmaga, radca prawny, Kancelaria Prawna Piszcz i Wspólnicy